

INDEN
LOVENS
GRÆNSE

Det Kriminalpræventive Råd

MAN MED DEN
ULOVLIGE
GRAFFITI

- om graffitikulturen og hvordan man
forebygger ulovlig graffiti.

Indhold

Det Kriminalpræventive Råd

Odinsvej 19, 2. sal

2600 Glostrup

Tlf. 43 44 88 88

Fax 33 43 01 39

dkr@dkr.dk

www.dkr.dk

Fotos

Kim Zuschlag

fotograf

Rigspolitiets

Kriminaltekniske Afdeling

Michael Varming

arkitekt m.a.a.

Tryk

PrinfoHolbæk-Hedehusene

Oplag

1. oplag 10.000 stk.

DKR.nr.: 05-311-1420

ISBN: 87-88789-764

Kopiering tilladt
med kildeangivelse

Juli 2006

Forord	3
Om graffiti Her præsenteres og diskuteres graffiti som fænomen og subkultur.	4
Gode råd Fem hovedtyper af tiltag, som kan reducere ulovlig graffiti.	9
Planlægning og gennemførelse En beskrivelse af, hvordan det præventive arbejde kan tilrettelægges, så det forebygger ulovlig graffiti.	12
Checkliste Vigtige punkter at tage stilling til, inden man sætter indsatsen igang.	16
Litteraturliste	17

Forord

Hærværk, vandalisme og ødelæggelse!

Graffiti udgør i dag et massivt problem. En rundspørge blandt danskerne viser, at graffiti kommer ind på en kedelig 4. plads over de ting, der gør befolkningen mest utryg. Og hvert år bruger kommuner og virksomheder flere millioner kroner på at fjerne graffiti fra bybilledet.

Det Kriminalpræventive Råd mener, at den udbredte hærværksgraffiti, som mange danskere er plaget af, skal forebygges og bekæmpes. Rådet anbefaler, at der bringes effektive metoder i spil for at fjerne eller nedbringe problemerne.

Der findes imidlertid ingen enkle løsninger. Man må nemlig både forholde sig til varierende lokale forhold og til den omstændighed, at graffitimalerne ikke bare er en stor kriminel gruppe, men består af mange forskellige interesser.

Lovligt eller ulovligt

I Det Kriminalpræventive Råd er vi bevidste om den skarpe debat, der eksisterer om graffiti. Vi vil principielt ikke tage parti for eller imod graffiti som fænomen, men koncentrere os om ulovlig graffiti - og hvordan vi mener, den kan forebygges, både nationalt og lokalt.

Selve graffiti som begreb anskuer vi værdineutralt som en tegnemetode og altså ikke som værende ulovlig i sig selv. Udgangspunktet er, at graffiti kan *udføres* både lovligt og ulovligt. Udføres det ulovligt, betegner vi det som hærværk og ødelæggelse af andres ejendom.

Målet med denne publikation er at inspirere og stimulere til at tænke kreativt, når forebyggelse af den ulovlige graffiti skal planlægges og implementeres på lokalt niveau.

Hvem henvender vi os til?

Publikationen henvender sig til personer, der arbejder med at forebygge ulovlig graffiti både på strategisk og praktisk niveau. Det drejer sig om kommunale forvaltninger, nærpolti og lokale SSP-udvalg, samt private, borgergrupper og firmaer.

Vores holdninger og råd til forebyggelse af ulovlig graffiti bygger på omfattende studier af graffitikulturen og forskellige kriminalpræventive tiltag både i Danmark, Norden og Europa.

Kendskab til subkulturen

For nogle graffitimalere er spændingen ved at male ulovligt den motiverende faktor. For andre er muligheden for at udtrykke sig kreativt det drivende. Fælles for mange graffitimalere er imidlertid en følelse af at tilhøre en bestemt kultur: En subkultur, der er i opposition til eller tilbyder andre normer end det almindelige mainstreamsamfund.

Ser man graffitikulturen i et bredere kulturelt billede fremfor at kategorisere alle, der er tiltrukket af kulturen, som hærværksmænd, vil det skabe mulighed for dialog, og i sidste ende muliggøre en virksomhedsindsats overfor graffitihærværk.

Vi må med andre ord gøre os klart, om vi vil bekæmpe graffitikulturen generelt eller forebygge dens ulovlige element. Vi anbefaler det sidste.

Anna Karina Nickelsen
Sekretariatschef

Om graffiti

Historisk henviser termen graffiti til inskriptioner, tegninger osv. fundet på væggene i gamle ruiner eller gravkamre, f.eks. i Katakomberne i Rom og på gaderne i Pompeji. Ordet graffiti er flertal for graffito. Ordet stammer sandsynligvis fra det italienske graffiato, dattidens tillægsform for graffiare, "at ridse", hvilket er en videreudvikling fra det græske graphein "at skrive". I det klassiske Grækenland, før opfindelsen af spraymalingen, ridsede graffitikunstnerne deres værker ind i væggene. Ifølge nudansk ordbog er graffiti "tekst eller billede malet på offentlige steder som husmure og toiletter". Brugen af ordet graffiti har altså udviklet sig til også at referere til hærværk.

Graffiti er løbende genstand for debat, frustration og magtesløshed i virksomheder, kommuner, medier og hos borgere.

Men der findes også offentlige og private ejendomme, der lovligt er malet med den stil og sprayteknik, der er karakteristisk for graffiti. Enkelte graffitimalerier bliver udstillet på gallerier, og graffitiens karakteristiske bogstaver bruges i reklamer og som mærkedesign på tøj.

Graffiti kan altså være flere ting og opfattes på mange måder. Grænsen mellem hærværk, æstetik og kommercialisering findes ikke i det visuelle, men udelukkende i omstændighederne, når graffiti bliver til. Er der lavet graffiti på andres ejendom uden tilladelse fra ejerne, er det hærværk. Foreligger der tilladelse, er det ikke. Graffiti på offentlige steder uden tilladelse fra kommuner o.l. er således også hærværk.

Graffitiens udtryk

Nutidens form for graffiti betegnes som TTP, hvilket står for tags, throw-ups og pieces. Tags er forskellige bogstaver sat i forbindelse med hinanden. Det er skrevet hurtigt, og er det, vi oftest ser, når vi færdes i byrummet, og som af de fleste opfattes som noget meningsløst svineri. Tags har dog en signalværdi internt i graffiti miljøet, og handler om at få sit navn frem og markere territorium. Throw-ups er en større og udvidet form for tags, hvor bogstaverne for det meste fyldes ud med farver. Pieces er en forkortelse for master-piece og henviser til de større og mere gennemførte malerier, som også er dem, der falder i dele af befolkningens smag.

Motivet er primært graffitimalerens eller gruppens signatur og kendemærke i forskellige former og størrelser. Tags, throw-ups og pieces er ikke separate udtryk, som males af forskellige personer. De fleste starter med at lave tags, og nogle malere bevæger sig med tiden og evnerne over til at lave throw-ups og pieces.

»Tags« er hurtigt malede tegn.

»Throw-up« er større bogstaver, som ofte udfyldes med farver.

»Piece« er større malerier.

Udover TTP-graffitien, som i dag er en del af hiphop- og skaterkulturen, findes der også "Street Art", som oftest indbefatter klistermærker, stencilskrift og plakater i det offentlige rum med politiske eller filosofiske budskaber. "Street Art" adskiller sig fra TTP-graffiti ved at henvende sig til folk udenfor miljøet, og kan altså siges at have et eksternt budskab.

Derudover findes en nyere ætsende form for graffiti, syregraffiti, der er set anvendt på glas og metalflader.

Graffitiens udtryk og teknik er desuden blevet overført til lærreder, og har siden slutningen af halvfjerdserne været udstillet på gallerier, ligesom enkelte graffiti-malere er blevet optaget på det danske kunstakademi.

Graffiti kan altså på en og samme tid betragtes som:

- **Hærværk.**
- **En kommerciel vare.**
- **En ungdomsstil/ ungdomsudtryk.**
- **En form for æstetisk og kunstnerisk udtryk.**

Et komplekst billede

Undersøgelser viser, at det ikke er muligt at kategorisere graffiti-kulturen eller miljøet ud fra nogle specifikke fællestræk. Den indeholder tværtimod et bredt spektrum af tendenser. Samme billede ses i skateboard- og hiphopkulturen. Graffiti-kulturen tiltrækker unge fra alle sociale lag, men oftest unge mellem 15-19 år, fortrinsvis drenge.

At være en del af en subkultur er, udover at have en fælles interesse, ensbetydende med at distancere eller afgrænse sig fra et strømnet samfund, som man opfatter det. Internt i subkulturen eksisterer uskrevne normer, som er med til at definere og afgrænse den respektive subkultur.

Udefra kan graffiti-kulturen virke meget anarkistisk. Der er imidlertid regler for acceptabel adfærd internt i kulturen. Fx at man ikke maler over et piece, der er bedre end ens eget, eller som er malet af en person, som rangerer højere i hierarkiet end én selv. Der er ligeledes steder og ting, der er fredede: Fx kirkegårde og personbiler. Ses der tags på steder hvor det ikke er accepteret, er det en vej til disrespect. Disse interne regler virker selvregulerende i graffiti-kulturen. Bliver reglerne brudt, kan der opstå "krig" på muren. Man ødelægger hinandens tags osv.

Graffiti opstod i USA som en af de fire grene indenfor hiphop-kulturen, som derudover består af rap, DJ og breakdance. Hiphop-kulturen er en antivolds-kultur, som præsenterer en fredelig måde at "battle" på - som alternativ til vold mellem enkeltpersoner og bander. Disse grundelementer i graffiti-kulturen lægger i hvert fald den ældre generation i kulturen stor vægt på.

Som helhed er graffiti-kulturen hierarkisk ordnet efter et normsystem, der er resultatorienteret og belønner konkurrence, kreativitet, nytænkning og hårdt arbejde. I dette perspektiv kan graffiti-kulturen siges at være meget konventionel og knyttet til den eksisterende samfundsorden.

Graffitibogstaver bruges også på mærkevare og butiksskilte.

Graffiti handler for nogen om at turde det farlige og ulovlige.

Graffiti handler om at blive set og anerkendt af ligesindede for det, man laver - det kan både være for god teknisk kunnen og kunstnerisk udtryk, og for at turde det farlige, besværlige og ulovlige. For nogen er ødelæggelse af ejendom imidlertid et motiv i sig selv.

I tidens løb har normer og produktion ændret sig. Der er sket en forråelse af miljøet, hvor færre interesserer sig for de kreative elementer ved graffiti. Mange søger i stedet de hærværksprægede aspekter. Det kan bl.a. skyldes den øgede kontrol, der gør, at graffitimaleren ikke har ro og tid til at udføre et kunstnerisk piece. Forsøget på at vinde status igennem kunstnerisk kreativitet bliver vanskeliggjort i disse tilfælde. Nu udgør de hurtige "throw-ups" og "tags" en stadig større del af byens graffitiproduktion. Med andre ord: *Fokus flyttes fra, at man som graffitimaler opnår respekt for teknisk dygtighed og kunstnerisk sans, til at man opnår respekt for at male så mange steder som muligt.* Denne udvikling har en indvirkning på, hvem der tiltrækkes af subkulturen. De, der ikke eller kun i mindre grad interesserer sig for at blive graffitikunstnere, men mere tiltrækkes af det "kick" kulturen kan give dem, kommer til at udgøre en stadig større del af de aktive graffitimalere.

Der er flere grunde til, at unge laver graffiti. De mest almindelige er trangen til at:

- **Blive set og anerkendt (primært internt i miljøet).**
- **Opleve spænding og udfordring.**
- **Udfolde sig kunstnerisk.**

Fordi de forskellige motiver griber ind i hinanden, er vi nødt til at forstå kulturen for at kunne lave en indsats, der er effektiv og forsvarlig. Jo mere vi bekæmper kulturen som sådan, jo mere undergrund bliver den, og jo mere interesse risikerer vi, at den får i de kriminelle miljøer. Subkulturer trives som regel bedst i modvind.

Drengestreger eller kriminalitet?

Det er ikke selve elementerne i graffiti-kulturen eller trangen til at male, der er kriminel. Problemet med graffiti-kulturen til forskel fra fx skateboarding og hiphop er, at en del af graffiti-kulturen er ulovlig. Distinktionen er vigtig, så det præventive arbejde ikke rettes mod at bekæmpe en kultur, men i stedet mod at forebygge det kriminelle element i kulturen.

At der også sondres mellem graffiti og ulovlig graffiti internt i miljøet, kan bl.a. ses udfra diverse graffiti-sites på nettet,

samt videofilm og graffitimagasiner. Nogle af medierne betegner sig selv som et forum for lovlig graffiti, andre hylder det destruktive og hærværket i sig selv. De forskellige interesser internt i graffitikulturen skaber tvetydige signaler udadtil. Faren for at kriminalisere al graffiti er dermed stor.

Nogle mennesker, både inden- og udenfor graffitimiljøet, mener ikke, at ulovlig graffiti er "så slemt". Det begrundes ud fra, at "malerne jo ikke gør nogen fortræd", eller "det er pænt", eller "det koster bare en forsvindende lille del af det årlige budget hos DSB". Disse forklaringer søger at retfærdiggøre ulovlig graffiti både internt og eksternt i graffitimiljøet. Faktum er, at det er strafbart, uanset disse eller andre forklaringer. Faktisk er straffen for ulovlig graffiti på et niveau, der klart signalerer, at problemet er alvorligt, og at ulovlig graffiti på ingen måde blot er drengestreger.

Graffiti og anden kriminalitet

En eventuel forbindelse mellem graffiti og anden kriminalitet har længe interesseret både politi og forskere. At graffiti fører til anden kriminalitet er en kobling, der bruges som et vigtigt argument af modstandere af graffitikulturen - men som afvises af tilhængere.

Virkeligheden er dog mere kompliceret. Fx kan det ikke entydigt konkluderes, at graffiti i sig selv skaber mere kriminalitet på andre områder. Samtidig kan et sammenfald mellem graffiti og anden kriminalitet ikke afvises. Tal fra Københavns politi indikerer fx, at mange af dem, der bliver sigtet for graffiti, også har været sigtet for anden kriminalitet.

En undersøgelse fra Sverige i 2003 viser, at en gruppe graffitimalere er meget involveret i voldskriminalitet og narkotikamisbrug og kan fremtræde med bandepræg. Desuden indikerer undersøgelsen, at visse graffitimalere løber en større risiko for at blive draget ind i anden kriminalitet end unge, som ikke laver graffiti. Det kan skyldes, at nogle af dem, som drages af graffitikulturen, allerede tilhører en højrisikogruppe. Der findes omvendt intet, der

tyder på, at unge uden problemer bliver draget ind i anden kriminalitet via graffiti.

Et andet aspekt er, at der i visse graffitiplagede byområder kan være en tendens til mere kriminalitet af anden art, såsom indbrud, vold, andet hærværk og røveri. Dette kan ses som en variant af den såkaldte broken-window-effekt. Årsagen kan være, at andre kriminelle føler sig fristet til lovbrud i områderne, fordi graffiti signalerer, at man på disse steder kan lave ulovligheder, uden at blive opdaget.

Graffiti skaber utryghed

Når undersøgelser viser, at graffiti gør danskerne utrygge, handler det altså ikke nødvendigvis om, at folk er bange for graffitimalere eller graffiti i sig selv, men at man på steder med meget graffiti får indtryk af manglende opsyn eller lovløse tilstande. Det kan være ubehageligt og give forestillinger om at blive udsat for andre alvorlige ting, uden at nogen griber ind.

Risiko for graffitimaleren

For den enkelte graffitimaler kan der være farer og risici forbundet med at lave graffiti. Der er en høj risiko for personskade ved fx at male ved motorvejsbroer, jernbanelegemer m.m. Desuden kan det få en væsentlig betydning for den unges fremtidige muligheder, hvis vedkommen-

Straffelovens § 291, stk. 1.

"Den, der ødelægger, beskadiger eller bortskaffer ting, der tilhører en anden, straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder."

Af paragraffens stk. 2 fremgår det endvidere, at straffen i særlige tilfælde kan stige til fængsel i 6 år.

Ulovlig graffiti kan ikke retfærdiggøres af en bestemt kunstopfattelse.

de, som følge af sit engagement i graffiti-miljøet, ophører med at fungere i skolen eller uddannelsen, fastholdes i en tvivlsom vennekreds eller idømmes høje bøder, fængselsstraf og uoverskuelige erstatningskrav. Ulovlig graffiti er altså et problem, som har konsekvenser for mange. Derfor bør man prøve at forebygge det.

Med henblik på at forebygge bedst muligt bør der ikke graves skyttegrave. Det kan som tidligere nævnt skabe sympati og mere interesse for den kriminelle gruppe. Man risikerer en øget rekruttering af personer, der tiltrækkes af det oppositionelle, det ulovlige og destruktive element frem for af andre sider ved graffitien.

Det betyder naturligvis ikke, at man skal smide håndklædet i ringen i forhold til

en kriminel gruppe. Det betyder, at man i stedet skal differentiere indsatserne.

Misligholdte omgivelser inviterer til graffiti

Rådets generelle erfaringer er, at de fysiske omgivers tilstand og udseende spiller en rolle for fremkomsten af ulovlig graffiti. Dårligt renholdte og vedligeholdte miljøer, fx i skoler og uddannelsesinstitutioner, offentlige transportmidler, boligområder og andre byområder, giver indtryk af forfald og mangel på respekt for materielle værdier. Det er rimeligt at antage, at denne oplevelse af de fysiske omgivelser fremmer graffiti og anden ødelæggelse, og at almindelig mangel på hensyntagen, fx at smide affald fra sig uden tanke for omgivelserne, forstærker den. Vedligeholdelse og renholdelse kan derfor være med til at nedbringe ulovlig graffiti.

Nedslidte bygninger og bygninger uden klare ejerforhold tiltrækker ofte graffitimalere.

Gode råd

Når graffiti opleves som et problem, man vil gøre noget ved, vil der ofte være tale om flere aspekter ved problemet. Derfor anbefaler rådet, at man udformer en bred strategi, der retter sig mod forskellige aspekter af graffiti-problematikken. Gerne en flersidig indsats, der på samme tid og i samarbejde mellem flere aktører benytter sig af flere metoder. Hovedtyper af tiltag er:

- **Tiltag ved bygninger og facader.**
- **Retshåndhævende tiltag.**
- **Oplysning og borgertiltag.**
- **Holdningspåvirkende tiltag.**
- **Forbedring af de fysiske omgivelser.**

Disse tiltag er ikke skarpt adskilte, men overlapper hinanden. De bør supplere og ikke udelukke hinanden, da det må forventes, at de påvirker forskelligt alt efter, hvilke personer de er rettet mod, og i hvilke situationer de iværksættes.

Tiltag ved bygninger og facader

Målet er at gøre det mere besværligt for graffitimalerne at udføre ulovlig graffiti samt at øge muligheden for, at de bliver opdaget. Eksempler på sådanne tiltag er:

- At besværliggøre adgangen til bygningsfacader med planter (bør vælges efter forholdene i de enkelte tilfælde, men kan fx. være stokroser, småbuske eller almindelige blomsterbede, evt. klatrende eller stikkende planter).
- Imprægnering af facader med materiale, der gør det nemmere at rengøre for graffiti (vandbaseret voks, kalk, sukkerbaserede præparater, spørg evt. Stop Graffiti Sekretariatet, Kbh., tlf. 70 27 01 01).
- Lameller eller andet dybt relief på bygningsfacader, der gør graffiti sværere at se.
- Omgående afrensning eller overmaling af uønsket graffiti.
- Renovering af bygninger, parker og offentlige pladser, da forfald eller mislighold tiltrækker personer, der laver ulovlig graffiti og andet hærværk.

- Ændring af stiforløb, fx med mere afstand til bygninger.
- Tydeliggørelse af ejer- og ansvarsforhold til arealer og ejendomme, hvor dette er svagt markeret, fx ved skiltning og vedligeholdelse af området.
- Bedre ind- og udsyn og overskuelighed ved områder, hvor det kan virke oplagt at male graffiti. Fx ved at fælde eller beskære træer og buskader, der hæmmer ind- og udsyn i forhold til boligområder og befærdede områder, fjerne unødvendige plankeværk m.m.
- Bedre belysning af butiksfacader, gårdarealer, parkeringspladser og stisystemer. Det er tilstrækkeligt, hvis belysningen lige netop kan aftegne en person, der ellers er skjult i mørket.
- Etablering af formel kontrol/overvågning af særlige steder og transportmidler, fx med vagter, patruljering, kamera, indhegning.
- Øget uformel social kontrol og tilsyn fra beboere og personer i området, fx ved at gøre området mere attraktivt at færdes i.

Retshåndhævende tiltag

Målet er at hindre graffitimalerne i at gentage deres ulovlige handlinger, og

samtidig afskrække andre fra lignende handlinger. Eksempler på tiltag er:

Borgerrelaterede tiltag:

- Anmeldelse af ulovlig graffiti til politiet.
- Vidneforklaringer og vidnehenvedelser til politiet.
- Fotoregistrering udført af offentlige myndigheder eller private over ulovlig graffiti til brug ved retssager og civile søgsmål om erstatning.
- Krav om erstatning.

Politi og myndigheder:

- Straf i form af bøder, hæfte samt ubetinget og betinget fængsel.
- Alternativ straf (fx samfundstjeneste eller sociale og pædagogiske tiltag).
- Kontrakter mellem gerningsmand, forældre, politi, sociale myndigheder og lign.
- Konfliktmægling mellem offer og gerningsmand.
- Øget politiovervågning i byområder omkring graffitiudstillinger og lignende arrangementer samt omkring "graffitivægge".
- Graffiti-hotline - hvor borgere kan ringe ind med oplysninger til politiet.

Oplysning og borgertiltag

Målet er at informere om graffiti, så borgerne dels kan forstå de forskellige baggrunde for graffiti, og dels kan finde

egne handlemuligheder i forhold til lokale problemer. Eksempler på tiltag er:

- Generel oplysning om graffiti og ulovlig graffiti.
- Debatarrangementer om ulovlig graffiti for beboere med henblik på at lave handleplaner for forebyggelse.
- Oplysning til forældre i forbindelse med børns og unges engagement i graffiti-miljøer.

Holdningspåvirkende tiltag

Målet er, at færrest muligt motiveres til at lave ulovlig graffiti samt, at unge, der allerede udøver graffiti, begrænser eller ophører med aktiviteterne til fordel for lovlige aktiviteter. Eksempler på tiltag er:

- Oplysning i skole og andre steder om konsekvenser af ulovlig graffiti. Dette kan ske til børn og unge dels via undervisning i form af video, foredrag eller debatskabende teaterforestillinger, og dels via oplysning på internetsider og radio- eller tv-indslag. For bedre at kunne forholde sig til de unges adfærd i forbindelse med graffiti/ulovlig graffiti bør forældre samt skole- og fritidspersonale også informeres/involveres og ansvarliggøres over for de forebyggende tiltag.
- Undervisning i ansvarlighed for fælles anliggender. Som et led heri kan den enkelte klasse tildeles et afgrænset fysisk område på skolen, som klassen får ansvar for at holde fri for ulovlig graffiti og for at gøre præsentabel. Der kan evt. arrangeres konkurrencer og uddeles præmier til de bedste klasser.
- Aktiviteter for børn og unge, som appellerer til kreativitet, æstetik, spænding og anerkendelse inden for lovens rammer. Fysiske faciliteter og personale-mæssige ressourcer fra institutioner og foreninger skal være til stede. Hertil kommer opsøgende virksomhed for at inddrage unge, der ikke selv opsøger mulighederne.

- Specifik og individuel indsats over for unge, der er begyndt at male ulovligt eller, som er meget involveret i ulovlig graffiti og eventuelt i anden kriminalitet. Her bør indsatsen indeholde socialpædagogiske og/eller psykologiske elementer, der er tilpasset den enkelte person eller den enkelte gruppe. Dette kan være i form af en mentorordning eller en anden socialpædagogisk styret indsats, hvor den enkelte accepteres som individ, men ikke nødvendigvis i sin handling. Indsatsen bør tilrettelægges, så den unge ikke fastholdes i en eksklusion til det omgivende samfund og derved blot manifesterer egen kultur. For at den unge kan blive motiveret til at fravælge ulovlig graffiti, må der ske en udvikling i måden at tilpasse sig lovgivningen på. Der skal ligeledes ske en indlæring af kommunikative handlekompetencer, herunder etablering af alsidige sociale relationer.

Der bør altså sondres mellem, om den unge er kriminel og bl.a. udøver ulovlig graffiti som en del af kriminaliteten, eller om den unge er draget af graffiti-kulturen og dens udtryk, og som følge af dette maler

ulovligt. Denne distinktion bør afdækkes og afspejles i de præventive tiltag.

Forbedring af de fysiske omgivelser

Målet er at øge den enkeltes ansvarlighed og psykologiske medejerskab til områder, inventar, bygninger og transportmidler. Eksempler er:

- At skabe indbydende bygninger, lokaler og udearealer i institutioner og skoler og involvere børnene i istandsættelse og vedligeholdelse, så de lærer at værdsætte deres æstetiske værdier.
- Æstetisk opgradering af bymiljøer, offentlige anlæg og transportmidler med inddragelse af borgere og brugere.
- Samarbejdsprojekter i nærområder, fx fælles oprydning, "ren by"-kampagner og udsmykning.
- Kampagner for rene byrum, parker og gader.
- Kampagner for at forbedre den enkeltes ansvarlighed vedr. affald og almindelig behandling af offentlige områder, bygninger og inventar.
- Tilstrækkelige og synlige affaldscurve i det offentlige rum.

Planlægning og gennemførelse

Når man planlægger tiltagene, er det vigtigt, at man klart formulerer problemets kerne(r) og omfang. Er problemet fx, at borgere i et bestemt område føler sig utrygge ved graffiti, at en gruppe unge bliver kriminelle, at det koster kommunen mange penge at afrense, at byen ikke fremstår pæn og tilgængelig m.m.?

Hvis det fx vurderes, at graffiti er et problem i forhold til borgernes følelse af tryghed, så er løsningen ikke nødvendigvis kun at fjerne graffiti. En del af løsningen kan fx også være at skabe en bedre belysning. Det kan gøre området trygkere at færdes i, og det gør graffitimalerens ulovlige maleri sværere.

Afsæt i de lokale forhold

Det er væsentligt at skelne mellem, om der er tale om enkeltstående ulovligheder eller et etableret graffitimiljø for at finde frem til, hvilke tiltag, der er mest hensigtsmæssige i det pågældende område.

Vi anbefaler derfor, at man laver en analyse af, hvem der laver graffiti. Analysen kan blandt andet tage afsæt i en optælling af forskellige signaturer. Hvor bliver der malet og hvornår? I samarbejde med fx de lokale skoler og lokale boligorganisationer kan man forsøge

at identificere nogle af dem, der maler ulovligt, da de oftest også vil skrive deres signatur rundt omkring på skolen og i boligområdet.

Omgående og konsekvent respons med straf og afvask af ulovlig graffiti bør være et gennemgående aspekt. Men det bør kombineres med holdningspåvirkende og pædagogiske tiltag som ved forebyggelse af anden kriminalitet.

Det er desuden vigtigt at forholde sig til, hvilke økonomiske, tidsmæssige og videns-/holdningsmæssige ressourcer det kræver at gennemføre de lokale tiltag. I den forbindelse bør man selvsagt overveje, om mål og midler forekommer rimelige i den foreliggende sammenhæng.

De nævnte eksempler på tiltag skal ikke ses som en færdig pakke, der indeholder

Hurtig afvaskning af graffiti er et vigtigt element i forebyggelsen.

opskriften til, hvordan man kan løse problemer med ulovlig graffiti. Eksemplerne afspejler, at der er mange og meget forskellige måder at gribe det forebyggende arbejde an på, og at der er muligheder og begrænsninger ved alle tiltag.

Opmærksomhed skaber mere ulovlig graffiti

Fokus på den ulovlige graffiti kan virke præventivt og afskrækkende, men desværre også modsat. Beplantning eller afvask af vægge og facader kan betyde, at nogle fortsætter med at lave graffiti, hvor der ikke er beplantning eller afvask. En informationskampagne kan medføre, at flere bliver interesserede i ulovlig graffiti, og det samme kan ske ved oprettelsen af en graffiti-væg. Her er det vigtigt, at den interesse for graffiti, som måtte opstå, rettes mod de lovlige og æstetiske aspekter ved graffiti-kulturen og ikke mod de kriminelle sider af den.

Dilemma om graffiti-vægge

Når det gælder forebyggende indsatser mod ulovlig graffiti, kan forskellige betragtninger skille vandene meget skarpt.

Et problem er især den polarisering, som ofte opstår, når det gælder spørgsmålet om "lovlige" graffiti-vægge eller ej. På den ene side argumenteres der med, at de afkriminaliserer kunstneriske og kreative unge. På den anden, at de øger graffitien i området og medfører rekruttering og oplæring til et kriminelt miljø.

Erfaringerne peger imidlertid i begge retninger, og man kan ikke udlede nogen entydige konklusioner, der udelukkende støtter den ene eller den anden antagelse.

"Lovlige vægge" kan ikke stå alene

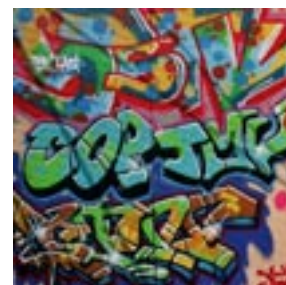
Det ulovlige aspekt ved graffiti skaber som nævnt attraktion og spænding for mange graffiti-malere. Det er "suset" ved kombinationen af spænding og kreativitet, der motiverer dem, og de har "svært ved" at lade være. Heri adskiller de sig ikke fra flere andre typer af kriminelle,

og de vil formentlig ikke finde nogen værdi i en graffiti-væg, hvor de frit kan udfolde sig, da spændingen derved sænkes. Der bør i stedet arbejdes på at gøre op med behovet for spændingsudløsning gennem ulovlig graffiti. Det er ikke realistisk med en forventning om, at en graffiti-væg alene kan få alle unge til at holde sig fra ulovlig graffiti. Der bør sættes hjælpeforanstaltninger i gang, hvor man i dialog med de unge finder lovlige aktiviteter, der kan skabe samme oplevelse af spænding, samtidig med at behovet for det måske bearbejdes.

Graffiti-vægge/-projekter rummer dog præventive elementer, særligt for unge, hvor "suset" ikke er den vigtigste drivkraft til at male. Sådanne projekter øger muligheden for at kombinere en interesse for kreative udtryk med en lovlivsstil. Under de rette rammer vil projektet desuden kunne flytte folk ud af kriminalitet og stadig bevare subkulturen. Det kan give den enkelte mulighed for at udvikle en ansvarsfuld livsstil. Hertil kommer, at der kan skabes et nyt publikum, som kan udfolde anerkendelsesværdige ressourcer ved graffitien.

Ulovlig graffiti skal forebygges og straffes. Det er samtidig en udfordring for ejere og kommunale forvaltninger at give unge mulighed for at afprøve kreative udtryk.

Ved tiltagene anerkendes graffitien som udtryk og kultur på lige fod med andre aktiviteter, som er acceptable og lovlige i samfundet. Eksempler på tiltag er:

- Graffitivægge/-projekter som alternativ til ulovlig graffiti.
- Graffitiudstillinger og konkurrencer m.h.p. at udbrede kendskab til graffiti som udtryk.
- Graffitiforeninger og virtuelle fora kan give overblik over lovlige graffitiaktiviteter - og sikre en platform for kommunikation og dialog mellem graffitimalere og de lokale myndigheder.

Med henvisning til erfaringer fra forskellige integrerede projekter i bl.a. Sverige, England og Australien bør man overveje at inddrage følgende aspekter ved sådanne projekter:

- Graffitiprojektet bør udgøre en del af en bredere graffiti-strategi.
- Det ulovlige skal straffes. Derfor er det vigtigt, at politiet har ressourcer og indsats rettet mod dem, der maler ulovlig graffiti. Dette for at markere skillelinien mellem lovligt og ulovligt.
- Der skal være knyttet en referenceperson til projektet, som ikke laver ulovlig graffiti, som har socialpædagogisk kompetence, og som har re-

spekt inden for graffiti-miljøet. Personen skal kunne formidle holdningen om et klart nej til ulovlig graffiti.

- Formulering af en klar målsætning og nogle refleksioner om, hvordan målsætningen skal opnås i praksis i forhold til differentierede målgrupper.
- Klare regler og restriktioner og tydeliggørelse af, hvordan disse skal håndhæves.
- Maling og andre rekvisitter bør ikke medbringes hjemmefra, men udleveres på stedet (af hensyn til politiets arbejde).
- En vedvarende dialog og kommunikation mellem myndigheder, graffiti-malerne og borgerne, fx via lokale grundejerforeninger eller boligorganisationer.

Sammenfatning

Som vi har vist, findes der ikke nogen enkel universel metode, der kan fjerne problemer med graffiti. Rådet vil imidlertid pege på en vis indsigt i graffiti-kulturen som et godt udgangspunkt. Som nogle væsentlige elementer i en forebyggelsesstrategi vil rådet pege på en flersidet tilgang til forebyggelsesmetoder og en klar opdeling, der viser accept af visse dele af graffitiens verden, samtidig med, at man sætter ressourcer ind for at forebygge og bekæmpe den udbredte ulovlige graffiti. Dernæst er det afgørende, at

målsætninger, målgrupper og indsatser differentieres, justeres og er i samklang med hinanden.

Behov for dokumentation og opfølgning

Majoriteten af både nationale og internationale forebyggende indsatser er ikke undersøgt og evalueret fyldestgørende. Dette øger risikoen for indsatser, der enten er virkningsløse eller virker mod hensigten. Effekten af indsatserne bør derfor dokumenteres i højere grad, end det er sket tidligere. Dokumentation og opfølgning er nødvendig for at få indsigt i, hvordan indsatser virker og hvorfor.

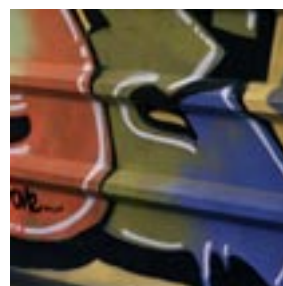
En opsamling bør følge en veldefineret procedure og indeholde dokumentation af det løbende arbejde og en måling af de effekter, indsatsen har ført til.

Når man vil måle omfanget af ulovlig graffiti, kan man bruge data som:

- **Politianmeldelser af ulovlig graffiti.**
- **Optælling og dokumentation af ulovlig graffiti.**
- **Omkostninger ved sanering/afvask.**
- **Selvrapportering fra unge.**
- **Holdningsundersøgelser/spørgeskema.**

Det er en god ide at supplere med kvalitative data, fx interview omkring holdninger både blandt borgere generelt og blandt specificerede målgrupper af unge og/eller graffitimalere.

Der bør imidlertid skelnes mellem en opsamling, der udføres af de projektansvarlige og en egentlig evaluering, der gennemføres af en uvildig og særlig sagkyndig instans. Med henblik på at skaffe mest mulig viden, skal vi opfordre til, at der iværksættes egentlige evalueringer af indsatser. Det Kriminalpræventive Råd er gerne behjælpelig med at henvise til eller finde frem til den nødvendige ekspertise.

Checkliste

Beskriv disse punkter, inden indsatsen sættes igang

- Hvilket problem skal løses?
- Hvad skal formålet og succeskriteriet være?
- Hvem er målgruppen for problemløsningen?
- Hvis målgruppen er graffitimalere - hvilken type graffitimalere er der tale om, og hvor gamle er de?
- Hvilke tiltag iværksættes for at opfylde formålet?
- Hvordan skal indsatsen påvirke målgruppen eller de forskellige dele af målgruppen?
- Hvilke personer/faggrupper skal gennemføre tiltagene?
- Hvordan kan man motivere de involverede personer til at engagere sig - og hvilke tidsmæssige, økonomiske og videns-/holdningsmæssige ressourcer forudsætter indsatsen?
- Hvem har ansvaret for, at de forskellige tiltag gennemføres?
- Hvordan vil man gå metodisk til værks for at gennemføre tiltagene?
- Inden for hvilken tidshorisont skal de forebyggende tiltag gennemføres?
- Hvad kommer de forskellige tiltag til at koste?
- Hvordan skal resultaterne måles og opfølgningen gennemføres?

Litteraturliste

Oplysningerne i dette hæfte bygger på forskellige undersøgelser. Den ældste undersøgelse er dansk, og er fra 1987. Den er baseret på interviews med otte graffitimalere. Derudover indgår enkelte amerikanske, engelske og australske undersøgelser (MacDonald 2002, Fuller et al. 2003, Hasley & Young 2002). Primært bruger vi dog to skandinaviske undersøgelser fra henholdsvis Oslo og Stockholm. Den norske undersøgelse er fra 2002, og baserer sig på 10 års feltstudier i Oslos graffitimiljø samt interview med både graffitimalere og politi (Høigård 2002). Den svenske undersøgelse er fra 2003, og bringer flere metoder i spil i form af kvantitative data fra politiets registre, landsdækkende selvrporteringsundersøgelser blandt 9. klasses elever og kvalitativ data i form af interview med graffitimalere (Shannon 2003). Litteraturstudiet i Det Kriminalpræventive Råd er udført af cand.mag. Gitte Rasmussen.

Brottsförebyggande Rådet (2005) »Klotter-förebyggande åtgärder« Ideskrift nr.13 BRÅ Sverige.

Cooper, Martha & Chalfant, Henry (1984) »Subway Art«. Thames & Hudson Ltd. London.

DSB, S-togstjenesten (1985) »Om Anstødelig Skadegørelse« Referat og dokumentation fra et DSB-seminar om graffiti.

Fuller, Duncan et.al. (2003) »Exploring solutions to »graffiti« in Newcastle upon Tyne«, PEANUT division of Geography at Northumbria University.

Fuller, Duncan et.al. (2004) »Solution Action Planner to Exploring solutions to »graffiti« in Newcastle upon Tyne«, PEANUT division of Geography at Northumbria University.

Halsey, Mark & Alison Young (2002) »Graffiti Culture Research Project«, Flinders University of Southern Australia & University of Melbourne.

Hollari, Solveig (2003) »Klotter- an inventory of preventive measures«, Brottsförebyggande Rådet, BRÅ Sverige.

Hollari, Solveig »Klottrets historia«, artikel publiceret på www.bra.se.

Høigård, Cecilie (2002) »Gategallerier«, PAX Forlag A/S, Oslo.

Høigård, Cecilie (2002) »Det urene rommet«, artikel fra www.jus.uio.no, årsrapport 2002.

Jacobson, Staffan (1996) »Den spraymalede bilden - Graffitimåleriet som bildform, konstrørelse och läreprocess«, Lund: Aerosol Art Archives.

Macdonald, Nancy (2002) »The Graffiti Subculture - Youth, Masculinity and Identity in London and New York«, Palgrave.

Mouritsen, Flemming (2004) »Leg bag hegn«, artikel trykt i publikationen 'Fremtidens børn', Det Kriminalpræventive Råd.

Niedersächsisches Innenministerium (2002) »Sicheres Wohnquartier - Gute Nachbarschaft«.

Reichborn-Kjennerud, Kristin (1992) »Gata er mitt galleri«, afhandling fra Institut for Sociologi og Samfunnsgeografi, Oslo universitet.

Shannon, David (2003) »Swedish graffiti - A criminological perspective«, Dissertation in Criminology no. 12, Department of Criminology, University of Stockholm.

Skyum-Nielsen, Anna (1987) »Graffiti - en kriminologisk undersøgelse«, afløsningsopgave i kriminologi fra Københavns universitet.

Von Hofer, Hans & Henrik Tham (1997) »Nolltolerans i Sverige?«, artikel publiceret i Apropå. Brottsförebyggande rådets tidsskrift 5-6/1997.

Witte, Wolfgang (1995) »Graffiti, Jugendkultur und Prävention«, artikel fra Deutsches Forum für Kriminalprävention, www.kriminalpraevention.de.

Konkrete projektbeskrivelser

»Klotter-projekt i Orminge, Nacka« (2004) Sverige.

»Tackling Graffiti in Bath« (2001) UK.

»Graff'n Art - a positive Graffiti policy in the city of Bruges« (siden 1996) Belgien.

»Graffiti Solutions Local Government Pilot Projects«, Hurstville City Council (1998) Australien.

»Legal Art Summary report«, Crime Prevention Division, NSW Attorney General's Department, (2002) Australien.

»KASA Kölner Anti Spray Aktion«, Bezirksamt Innenstadt i Köln, (siden 1998) Tyskland.

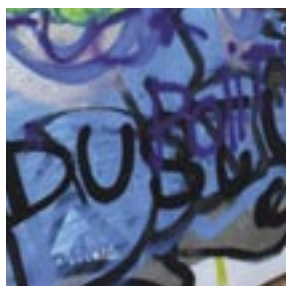
»Berliner Aktionsplanes Graffiti«, Landeskommision Berlin gegen Gewalt, (siden 1995) Tyskland.

»Erfahrungen aus Rotterdam - Holland«, Statbauamtes Rotterdam Zentrum (1995) Holland.

Øvrigt materiale

»Hvis alle kendte dit logo«. Hæfte og cd-rom udgivet af Dansk lærerforening/F 2004.

»Stop Graffiti«. En undervisningsmappe og video udgivet i et samarbejde mellem DSB S-tog, Politi og SSP i Rødovre Kommune, 1999.

»**Graffiti - en kortlægning**«. Udarbejdet af Det Kriminalpræventive Råds Sekretariat i perioden september 1996 - januar 1997.

»**Graffiti-resumé**«, uddrag sendt fra Peter Pedersen, politiassistent i Silkeborg, november 2004.

Relevante publikationer fra Det Kriminalpræventive Råd:

»**Veje til tryghed. Indsatser i boligområder - fra konfrontation til forståelse**«

»**Trygge boligområder - forslag til kriminalpræventiv renovering**«

»**Kriminalpræventiv boligprojektering - boligplanlægning med tryghed og trivsel**«

»**Trivsel og tryghed starter lokalt - Råd og ideer til projekter der kan fremme trivsel og engagement i dit lokalområde**«

»**Du er nærmest - sådan kan du forbedre dit lokalområde**«

»**SSP- samarbejde - forudsætninger og organisation**«

»**Vi skal tale om det - Den kriminalitetsforebyggende samtale**«

»**Fremtidens børn - Bud på nye perspektiver i det kriminalpræventive arbejde**«

»**TV-overvågning - Fakta om TV-overvågning i Danmark**«

Internetlinks fra ind- og udland:

www.stop-graffiti.dk
www.dsb.dk
www.bra.se
www.norrkoping.se
www.orebro.se
www.travel.to/graffiti
www.krad.dep.no
www.jus.uio.no
www.ssb.no/03/05/magasinet.html
www.nsfk.org
www.europa.eu.int
www.graffitieuropa.org
www.homeoffice.gov.uk
www.crimereduction.gov.uk
www.crimeconcern.org.uk
www.kesab.asn.au/graffiti
www.graffiti.nsw.gov.au
www.berlin-gegen-gewalt.de
www.kriminalpraevention.de
www.kasa-koeln.de/koeln/kasa/

Diverse graffitihjemmesider af forskellig observans - herunder også hjemmesider, der hylder hærværk og vandalisme:

www.gadekunst.dk (tidl. www.urban.dk)
www.udogskriv.dk
www.graffiti.no
www.daim.org
community.dr.dk
www.dac-crew.tripod.com
www.vandalsquad.com
www.artcrimes.com
www.victorash.net
www.graffitigalleriet.dk
www.huskmitnavn.dk
www.graffitimagic.com
www.ekosystem.org
www.woostercollective.com
www.hamp.no
www.dougweb.com/grlinks.html
www.phunphactory.org

Det Kriminalpræventive Råd

Odinsvej 19, 2. sal
DK-2600 Glostrup
Telefon (+45) 43 44 88 88
Telefax (+45) 33 43 01 39
dkr@dkr.dk
www.dkr.dk

